

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

APPROPOS

Landskabsatlas

og formidling af landskabskarakterkortlægningen

APROPOS Kommuneplanlægning er en elektronisk 'samlemappe', der ligger på Naturstyrelsens hjemmeside.

Intentionen med **APROPOS** er, at der løbende udsendes udgivelser om emner, der har relation til kommunernes planlægning. Der kan være tale om faktablade og vejledning m.v., som efter Naturstyrelsens opfattelse kan være nyttige som inspiration for kommunerne i deres arbejde med planlægningen.

Forslag til udgivelser modtages gerne på nst@nst.dk.

Tidligere udgivet APROPOS

- 1 Vand- og naturplanerne i fokus
- 2 Landskabskaraktermetoden og byudvikling
- 3 Geologi i kommuneplanlægningen for det åbne land
- 4 Kulturmiljøet i kommuneplanlægningen for det åbne land
- 5 Kommuneplanlægning for biogasanlæg
- 6 Planlægning i kystnærhedszonen
- 7 Nye muligheder i byranden
- 8 Større, sammenhængende landskaber

Du kan finde Landskabsatlas for Langeland og det tilhørende idékatalog på Naturstyrelsens hjemmeside, www.nst.dk.

Redaktion

Anette Ginsbak, Naturstyrelsen
Søren Rasmussen, Naturstyrelsen
Mette Bahrenscheer, Planværkstedet
Dorthe Walther Brogård, Planværkstedet

Foto side 4: Planværkstedet
Øvrige fotos m.v er fra Landskabsatlas for Langeland Kommune
Illustrationer og layout: Planværkstedet

Miljøministeriet, december 2013
Isbn-nr. 978-87-7091-492-5

Side 4	Landskabsatlas - derfor
Side 6	Case Langeland - deltagerne
Side 8	Case Langeland - processen
Side 10	Case Langeland - indholdet
Side 14	Case Langeland - idékataloget
Side 16	Case Langeland - erfaringerne
Side 18	Anbefalinger til landskabsatlas
Side 19	Perspektiver til landskabskarakterkortlægningen

Landskabsatlas - derfor!

Med dette nummer af Apropos sættes fokus på, hvordan et landskabsatlas kan formidle kommunernes landskabsværdier og dermed indgå som et redskab i kommunernes planlægning.

Hvad er et landskabsatlas

Naturstyrelsen har sammen med Langeland Kommune udviklet og udarbejdet et Landskabsatlas for Langeland Kommune og suppleret det med et Idékatalog.

Målgruppen er ikke-fagfolk, og de, der træffer politiske beslutninger. Atlas sætter fokus på beskrivelse af landskabets forskellige karakterer, på landskabsværdier, og på hvordan landskabet og dets særlige landskabstræk kan indtænkes i administrationen af det. Idékataloget er udarbejdet sideløbende med landskabsatlas og indeholder inspiration og idéer til, hvordan landskabet bl.a. kan formidles, styrkes og opleves.

Landskabsatlasset er en oversættelse af Langeland Kommunes landskabskarakterkortlægning. I 2011 gennemførte Langeland Kommune en analyse af landskabet efter landskabskaraktermetoden, som den er beskrevet i Miljøministeriets "Vejledning om landskabet i kommuneplanlægningen" fra 2007.

Hvorfor er der brug for et landskabsatlas

Mange kommuner har allerede en landskabskarakterkortlægning, og flere er på vej. Kortlægningerne giver et godt fagligt og politisk afsæt til at håndtere landskabet i planlægningen og en fælles platform til at drøfte landskabsvaretagelsen på.

Langeland Kommune har brugt landskabskarakterkortlægningen som grundlag for landskabsvaretagelsen i Kommuneplan 2013, og ideerne fra landskabsatlas kan anvendes i næste kommuneplanrevision, Kommuneplan 2017.

Mange landskabskortlægninger er omfattende og kræver en landskabsfaglig indsigt. De er ofte ikke tænkt til, at formidle landskabet bredt. Et landskabsatlas kan omsætte den viden og de prioriteringer, som landskabskortlægningen rummer og gøre den tilgængelig for alle.

Ved at formidle de væsentligste træk og spille-regler i kommunens landskaber, kan der skabes en fælles forståelse for landskabernes værdier, sammenhænge og sårbarhed. Det giver et godt grundlag for at træffe gode valg om landskabet, hvad enten man som privatperson skal bygge nyt, som sagsbehandler skal administrere eller som politiker skal træffe beslutninger.

Landskabet er et fælles gode, som det er vigtigt at passe på og udnytte bedst muligt. Ved at øge kendskabet til landskabet og dets værdier kan interessen for landskaberne øges, både blandt politikere og borgere.

Et landskabsatlas er en ny måde at formidle, hvad der skal passes på, hvad der skal forbedres og hvad der kan ændres. Det beskriver landskabets værdier, som det ser ud i dag og som resultat af den naturhistoriske og kulturhistoriske udvikling. Og det ser ikke mindst fremad på de udfordringer og den udvikling, der må forventes i fremtiden. At lave et landskabsatlas er en anledning til at skabe en fælles platform for planlægning og udvikling af kommunens landskaber, og en fælles ramme for dialog om landskabet.

Hvad indeholder Landskabsatlas for Langeland Kommune

I Landskabsatlas for Langeland Kommune forklares landskabskarakterkortlægningens beskrivelse af terræn, geologi, vand, kyster, natur, de menneskeskabte spor og landskabets rumlige og visuelle træk.

Landskabskarakterkortlægningens inddeling af landskabet i karakterområder beskrives, og det tydeliggøres, hvad der netop udgør forskellene på de enkelte karakterområder, og hvad der fx kan tillades, indpasses eller bør undgås i de enkelte karakterområder, eller hvordan landskabet kan revitaliseres.

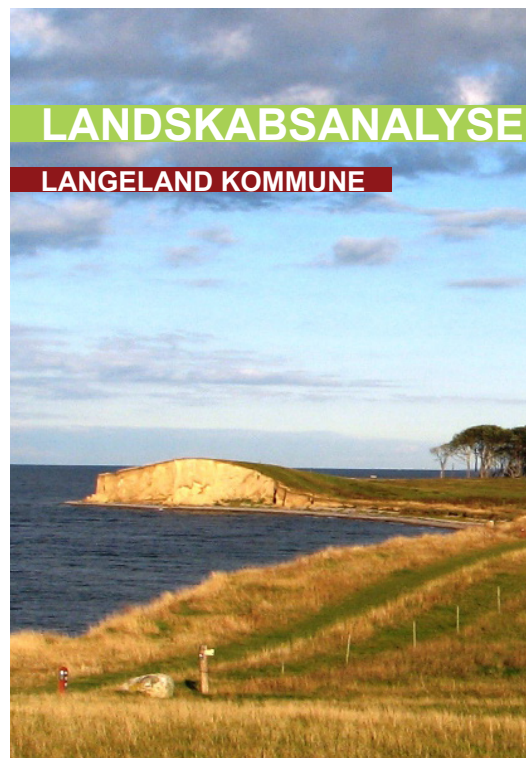
Landskabsatlas for Langeland Kommune er et eksempel

Landskabsatlas for Langeland Kommune er et bud fra Naturstyrelsen og Langeland Kommune

på, hvordan et atlas kan udformes, og hvordan arbejdet kan tilrettelægges. Det viser én måde at gøre det på, men der kan være mange flere afhængigt af den enkelte kommunes behov, ønske til målgrupper, ressourcer mv. I det følgende beskrives landskabsatlassets tilblivelse og indhold til inspiration for andre kommuner, der ønsker at udarbejde et landskabsatlas.

”Jeg tror, vort landskabsatlas markant vil højne forståelsen for og stoltheden over vore forskellige landskabstyper hos både os langelændere og vore gæster”.

**Citat John Kjær Andersen
Teknisk Chef Langeland Kommune og deltager i Styregruppen**

Langeland Kommunes landskabskarakterkortlægning (LKM) - Landskabsanalyse for Langeland Kommune fra 2011 har været udgangspunktet for Landskabsatlasset. Landskabsatlasset formidler landskabsanalysens detaljerede beskrivelser af landskabernes karakter, sårbarhed og vurderinger. I Landskabsanalysen er Langeland Kommune inddelt og beskrevet i 16 karakterområder. Den struktur er videreført til landskabsatlasset.

Langeland Kommune har også udarbejdet et "Oplevelseskatalog" i 2012 om udvikling af landskabsoplevelser i Langeland Kommune og et Kulturatlas om kommunens byer, bygninger og miljøer fra 2002 der er indgået som baggrundsviden i Landskabsatlas for Langeland.

Case Langeland - deltagerne

- deltagernes rolle i projektet og inddragelsesprocessen

Projektets deltagere

Organiseringen af projektet har gennem hele forløbet været centreret omkring tre grupper med Naturstyrelsen som projektejer og projektleder. De tre grupper fremgår af diagrammet nedenfor.

Inden opgaven gik i gang, havde Naturstyrelsen indgået kontrakt med konsulenter med kendskab til landskabskaraktermetoden, planlægning og formidling. Konsulenterne var udvalgt på baggrund af en udbudsrunde, hvor mere end 10 firmaer eller konsortier havde deltaget og givet deres forslag til projektets proces og løsning. Projektet blev gennemført med udgangspunkt i den projekt- og procesplan, som fremgik af konsulenternes tilbud.

Gruppernes roller

Styregruppen havde ansvar for at sikre projektets fremdrift og overordnede indhold. Styregruppen bestod af repræsentanter fra Naturstyrelsen og Langeland Kommune.

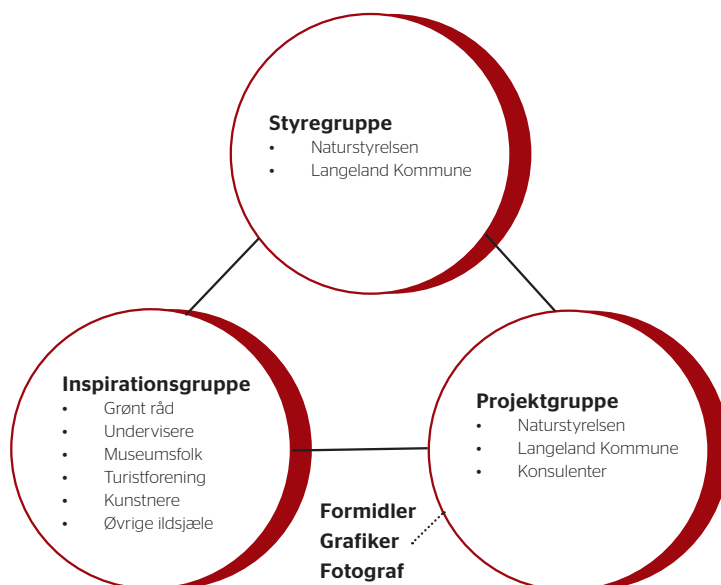
Projektgruppen var den udførende part i projektet. Gruppen bestod af syv deltagere og blev ledet af Naturstyrelsen. I projektgruppen blev der holdt møder hver måned, hvor konsulenternes tekster og forslag til illustrationer blev drøftet og bearbejdet.

Projektgruppens roller blev fordelt således:

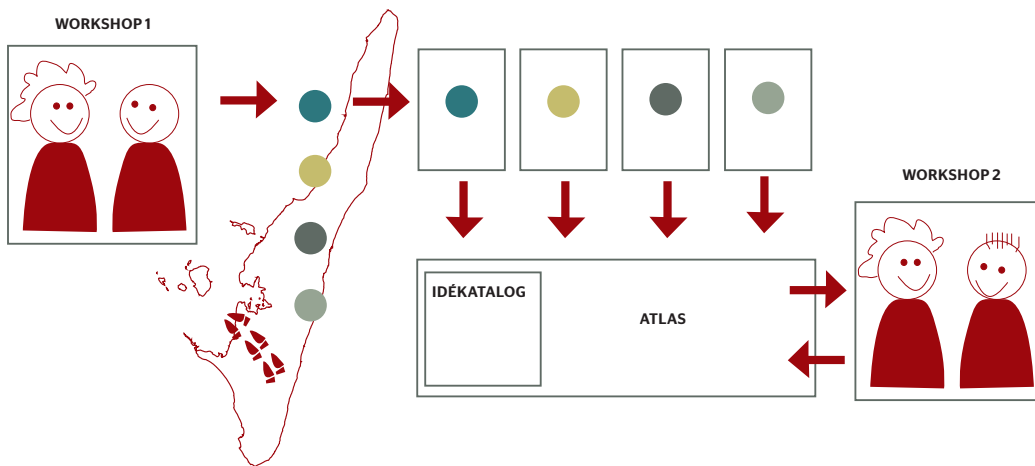
- Konsulenterne stod for at forberede og facilitere workshops og temamøder, og var ansvarlige for at skrive og formidle indholdet i tekst og illustrationer.
- Langeland Kommune stod for at sammensætte inspirationsgruppen og være vært på tema- og styregruppemøder afholdt på Langeland.
- Naturstyrelsen var vært på øvrige møder og workshops, og stod for koordineringen af projektet.

I projektets indledende fase og i den endelige korrektur deltog en konsulent med særligt fokus på formidling. Herudover blev der i den sidste fase tilknyttet en professionel fotograf, der supplerede konsulenternes billeder med udvalgte fotos. I projektets sidste del blev det endelige layout fastlagt og tilrettet af en grafiker.

Det var et ønske, at atlasset skulle være lokalt forankret, og her har inspirationsgruppen har været afgørende for arbejdet med Landskabsatlas for Langeland. Et andet ønske var at se, om de, der bor på Langeland og Strynø, kunne supplere landskabskarakterkortlægningens beskrivelse af landskabet og dets værdier. Derfor blev der etableret en inspirationsgruppe på ca. 30 lokale ildsjæle, der gennem projektet skulle bidrage med viden og input til landskabsatlas og idékatalog. Det var inspirationsgrup-

Projektet var organiseret i en styregruppe, en inspirationsgruppe og en projektgruppe

pens rolle at kvalificere landskabsbeskrivelserne og sikre det lokale indspil, så relevante steder og temaer blev inddraget i projektet.

Inspirationsgruppen tog afsæt i Det Grønne Råd, som rummer en række forskellige organisationer med interesse for natur og landskab. På et møde for rådet blev der informeret om projektet – alle medlemmer fik efterfølgende en invitation og en opfordring til at sprede budskabet om mulighed for at deltage i arbejdet til baglandet. Resultatet blev, at de fleste organisationer bød ind med 1-4 deltagere. I alt ca. 15 personer blev tilmeldt gruppen via Det Grønne Råd. Herudover inviterede Langeland Kommune ca. 25 personer fordelt på forskellige interesser i forhold til geografi, brugerflader og personligt engagement omkring Langeland. Heriblandt kunstnere som på forskellig vis anvender landskaber i deres kunst, tidligere museumsmedarbejdere, fiskere og erhvervsfolk, alle med interesse for og kendskab til Langeland.

”Det har været en rigtig god oplevelse at arbejde sammen med inspirationsgruppen. Jeg blev positivt overrasket over at deltagerene, trods deres forskellige baggrund, var med på at diskutere på landskabets præmisser. Der var ingen som sad og forsvarede deres særinteresser, tværtimod gik alle fordomsfrit til projektet og ind i processen”

**Citat Søren Rasmussen
Projektleder Naturstyrelsen**

På workshop 1 blev udpeget fire temaer som karakteriserer landskaberne i Langeland Kommune. De fire temaer, herunder kysterne og geologien blev uddybet i efterfølgende temagruppemøder for inspirationsgruppen. Input fra workshop 1 og temagruppemøderne blev indarbejdet i landskabsatlasset og idékataloget. Workshop 2 havde til formål at ”teste” atlas, både i form, indhold, sprog og faktuelle fejl, som fx forkerte stedangivelser. Desuden blev der samlet flere ideer til idékataloget. Begge workshops indeholdt ture i landskabet, hvor temaer og prioriteringer blev drøftet i 1:1.

Inspirationsgruppen har spillet en stor rolle for atlasets tilblivelse, lige fra første workshop, hvor de overordnede temaer for atlas blev fastlagt. Herefter har inspirationsgruppen deltaget i en række temamøder, hvor temaer som f.eks. kysterne eller geologien har været drøftet og dannet baggrund for selve teksterne i atlas.

Case Langeland - processen

- tids- og procesplanens faser og indhold

Inspirationsgruppen igang med at udfylde postkort om landskabet på workshop 1.

Faserne

Arbejdet med Landskabsatlas og Idékatalog blev struktureret i fem faser.

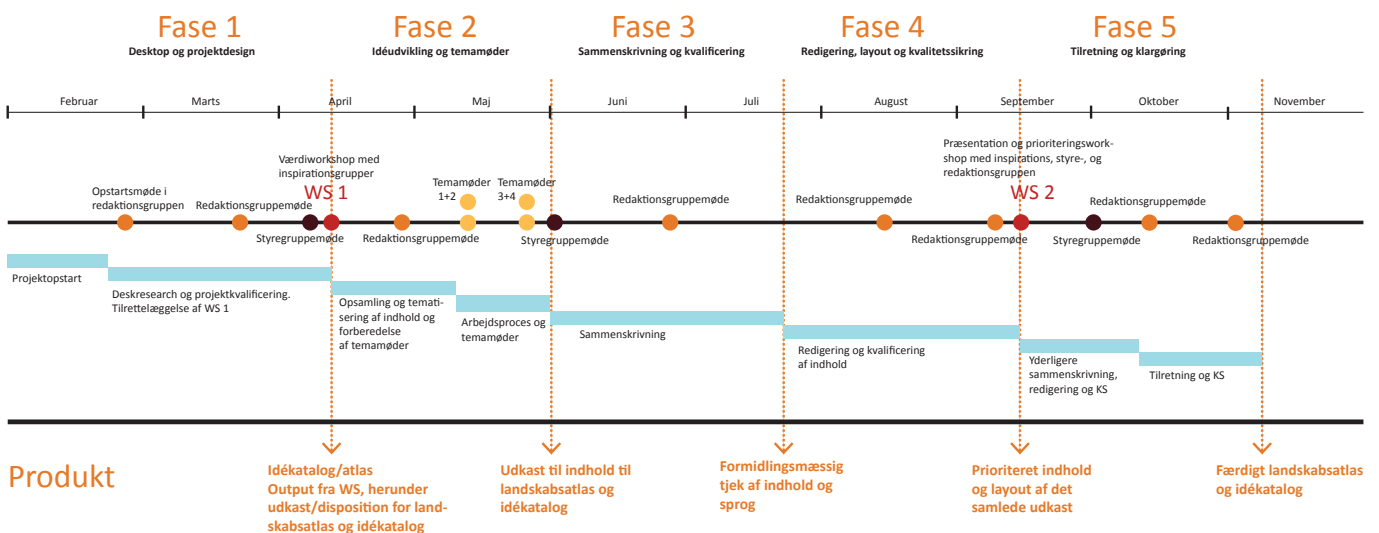
I **Fase 1** blev der indsamlet relevant viden og projektets design blev fastlagt. Her blev afholdt det første styregruppemøde, hvor projektet blev drøftet. Der blev desuden afholdt den første workshop, hvor alle projektets parter, herunder også inspirationsgruppen, blev samlet for første gang for at blive orienteret om projektet og inspirationsgruppens rolle. På workshoppen fik deltagerne til opgave at udfylde et postkort til en ven eller et familiemedlem som invitation til at opleve de

tre landskaber, som afsenderen syntes var de vigtigste. Deltagerne blev inddelt i grupper efter fire temaer og supplerede drøftelserne af dem med egne oplevelser og konkrete turforslag.

På workshoppen var der en fælles landskabsekskursion, hvor landskabets forskellige karakterer var udgangspunktet

I **Fase 2** var der fokus på idéudvikling og inddragelse. Her blev der gennemført fire temamøder, hvor inspirationsgruppen gik i dybden med at drøfte og kortlægge værdier inden for temaerne: geologi og terræn, kystlandskaberne, de menneskeskabte spor i landskabet og landskabets foranderlighed.

Tids- og procesplanen viser projektets fem faser og de aktiviteter og mål, der lå inden for faserne.

Fase 3 blev indledt med et styregruppemøde, hvor der blev drøftet form og struktur. Herefter var der fokus på den første sammenskrivning og kvalificering af tekster og illustrationer.

I Fase 4 blev de foreliggende tekster yderligere redigeret og kvalitetssikret af en konsulent med særligt fokus på formidling og sproget i atlas. I fasens slutning blev inspirationsgruppen og de øvrige projektparter samlet til den 2. workshop, hvor indholdet og sproget i atlas blev drøftet. Inspirationsgruppen havde inden workshoppen haft mulighed for at læse det foreløbige materiale. På workshoppen fik deltagerne også den opgave at komme med konkrete ideer til at formidle, beskytte og udvikle landskabet. Ideerne blev efterfølgende bearbejdet og samlet i Idékataloget. Også denne workshop bød på en landskabstur, hvor der blev drøftet helt konkrete udfordringer i landskabet.

I Fase 5 blev indholdet yderligere kvalificeret på baggrund af Workshop 2. Midt i fasen blev der afholdt et styregruppemøde omkring landskabsatlassets og idékatalogets indhold, formidling og layout. Styregruppemødet gav anledning til de sidste tilretninger og den endelige klargøring til tryk.

”Jeg fik pludselig et nyt syn på de landskaber, som jeg ellers mente, jeg var helt dus med. Og her er vi ved kernen i landskabsatlasset. Det er en øjenåbner, et værktøj til at forstå og tyde landskabet, ikke mindst dets forskellighed.”

Citat Bo Trolle, deltager i Inspirationsgruppen

Landskabskaraktermetoden

VISUELLE OPLEVELSER

Det enkle og åbne landskab

Markante terrænformer og udsigter

Skift og overraskelser i landskabet

Hegn der danner rum

KULTURHISTORISKE LAG

NATURGRUNDLAGET

Postkort fra Langeland

Kære

Jeg glæder mig til at du/l kommer til Langeland, hvor jeg ser særligt frem til at vise dig disse landskaber :

1
fordi landskabet

2
fordi landskabet

3
fordi landskabet

Venlig hilsen

I forbindelse med landskabsatlasset blev der lavet forklarende illustrationer bl. a. om landskabskaraktermetodens landskabsbegreb. Den rummer både naturgrundlaget, alle de spor vi som mennesker gennem tiderne har sat på landskabet, og også det vi ser og glædes ved, når vi er i landskabet. De smukke udsigter, de særlige terrænformer mv.

Postkort, som deltagerne udfyldte i 1. workshop med henblik på at kortlægge landskabets værdier.

Case Langeland - indholdet

- Landskabsatlassets opdeling i fire hovedafsnit: "Hvad er et Landskabsatlas", "Sådan ligger landet", "Rundt i landskabet" og "Om landskabskaraktermetoden".

"Når man skal formidle landskabet er det jo vigtigt at vide, hvad der ligger bag ordet landskab. I processen og de mange snakke kom det til at stå helt klart, at det er et ord der har mange facetter, alt efter hvilken baggrund man har."

Citat Nis Rattenborg
Deltager i Inspirationsgruppen

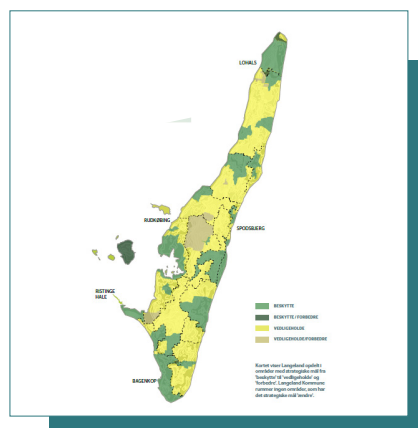
"Hvad er et landskabsatlas"

I det første afsnit gives en introduktion til atlasset indhold, formål og hvad det kan bruges til.

Den indledende del introducerer baggrunden for, at det er vigtigt at kende til landskabets værdier - både som borger og politiker. Med kendskab til landskabets værdier kan vi løbende sikre de landskabstræk, som er vigtige eller som er karaktergivende. Landskabet forandrer sig hele tiden, og det er vigtigt at være bevidst om, at alle ændringer kan påvirke landskabet på godt og ondt. Derfor skal landskabsbeslutninger tages på det bedst mulige grundlag.

I landskabskarakterkortlægninger anvendes faglige ord og begreber, og de er vigtige at oversætte i forbindelse med formidling og prioritering af landskab og landskabsværdier. I introduktionen gives en forklaring på, fx hvad der i landskabsatlasset menes med begrebet "landskab".

Ud over at give læseren et overblik over atlasset indhold introduceres også til den landskabskarakterkortlægning, der er gennemført for Langeland Kommune og dens resultater. Det at inddеле landskabet i områder med forskellig landskabskarakter og beskrive både områdernes karakter, og hvordan de adskiller sig fra naboområderne, giver læseren en forståelse for, at landskaber er forskellige, og at der gælder forskellige "spilleregler" for, hvad de enkelte landskaber kan rumme.

Landskabskarakterkortlægningens udpegning af værdifulde landskaber viser ligeledes, hvor der er særlige værdifulde landskaber i kommunen, der i planlægningen vil være særligt fokus på at beskytte.

”Med atlas har vi fået en bedre forståelse for landskabet og dets elementer. Denne viden kan bruges til at formidle landskabet og til at forklare afgørelser omkring elementerne, som fx beskyttede sten- og jorddiger. Atlas kan også bruges til at understøtte projekter i forbindelse med fundraising og lignende.”

Citat Astrid Ejlersen
Biolog Langeland Kommune fra Projektgruppen

”Sådan ligger landet”

I andet afsnit beskrives fire temaer, som giver læseren en baggrundsviden om landskabet, en helt overordnet karakteristik af landskaberne i Langeland Kommune.

Terræn og Geologi - beskriver landskabets dannelse og form. Kysterne - beskriver kystlandskabet, som kendetegner det meste af øerne. Det menneskeskabte landskab - beskriver de synlige spor af kulturhistorien og brugen af landskabet. Foranderligheden - beskriver de dynamikker, som har ændret og fortsat ændrer landskabet.

De fire temaer rummer dele fra landskabskarakterkortlægningens naturgeografiske analyse om geologi, terræn, naturgrundlaget og den kulturgeografiske analyse om de kulturhistoriske træk og menneskets evne til at udnytte naturgrundlaget gennem tiderne.

Kysterne har igennem inddragelsesprocessen været et særligt tema. At kysterne i Landskabsatlas for Langeland Kommune er fremhævet skyldes, at Langeland med øer er så præget af nærheden til vandet, at det mange steder er afgørende for landskabskarakteren. I andre kommuner kan det være andre karakteristika ved landskabet, der kan fremhæves, som særlige landskabstræk.

Temaet om foranderlighed er ligeledes udsprunget af inddragelsesprocessen. Her har inspirationsgrup-

pens viden om, hvordan landskabet har forandret sig over tid været afgørende. Flere fra inspirationsgruppen har over tid oplevet forandringer i landskabet, som har ændret på landskabets værdier. Det kan eksempelvis være i plejen og omfanget af levende hegn. Landskabets variation over året og forandringernes betydning for landskabsoplevelser og det rekreative indhold er ligeledes beskrevet af inspirationsgruppen. Et særligt fokus var at se og opleve landskaber, fx i forhold til hvordan lyset påvirker landskabsoplevelsen.

Til hvert af de fire temaer er der knyttet en række eksempler på udfordringer, som generelt vil kunne påvirke oplevelsen af landskaberne. I beskrivelsen indgår forslag til, hvordan udfordringerne kan imødegås.

”Rundt i landskabet”

I tredje afsnit beskrives Langeland Kommunes 16 karakterområder. Afsnittet giver læseren et billede af de rumlige og visuelle værdier, der tydeliggør landskabskarakteren i hvert område. Ved at fremhæve områdernes særlige kendetegn, værdier og sårbarheder tydeliggøres landskabskarakterkortlægningens hovedpointer. Som fx hvad der i forhold til fremtidens udfordringer bør være særlig opmærksomhed på at beskytte, eller hvor der med fordel kan skabes forbedringer i det enkelte karakterområde.

I Langeland Kommune har udviklingen været skånsom overfor landskabsværdierne. Der er således ikke i landskabskarakteranalysen fundet steder, som med fordel kunne ændres helt, fordi karakteren var udvisket. Men andre steder i landet vil der på dette sted i atlasset være grundlag for at beskrive den type områder, herunder hvilke træk i naboområderne, der kunne være væsentligt at tage hensyn til. Afsnittet introduceres med et kort over de 16 karakterområder og en skitse af det, der kendetegner hvert karakterområde mest.

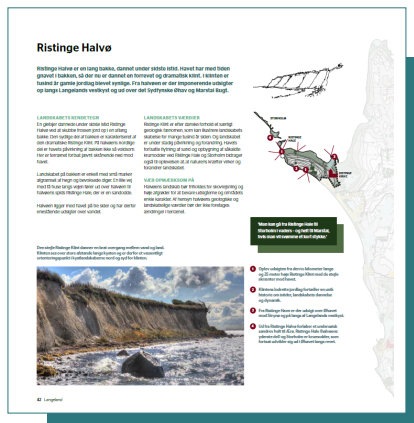
De 16 karakterområder er en oversættelse af landskabskarakterkortlægningens karakterbeskrivelser, rumlig-visuelle analyse og vurderinger. Til hvert område er knyttet et kort, som viser karakterområdet og de særlige visuelle oplevelser. Oplevelserne er både udpegninger fra landskabskarakteranalysen

Vi kom let til at tale om landskabets enkeltdele som fx de levende hegn. Måske fordi det er trykt at forholde sig til. Men ved at tydeliggøre landskabets enkeltdele kommer det samlede billede af landskabet også til at fremstå mere klart. Som når man gør hver enkelt pixel i et billede skarpere.

Citat Nis Rattenborg Deltager i Inspirationsgruppen

og steder, som inspirationsgruppen har peget på som særlig oplevelsesrige eller værdifulde.

Hvert afsnit indeholder desuden en kort beskrivelse af de udfordringer, som det enkelte karakterområde står over for, eller de muligheder, som netop dette område giver. Fx peges der i en række af kystområderne på, hvordan klimatilpasning i form af nye diger eller andre nye anlæg kan ændre områdernes karakter. Hensigten med disse beskrivelser er at formidle baggrunden for vurderingen af hvilke landskaber, der er særligt følsomme over for ændringer, og hvilke der er mere robuste. Her kan altså både sættes fokus på, hvad der bør undgås i et konkret område, og hvilke forandringer et område kan bære, uden at landskabskarakteren udviskes. Desuden kan der gives eksempler på, hvordan området kan forbedres landskabeligt.

For hvert karakterområde fremhæves de særlige træk og kendetegn, både i tekst og illustrationer. Områdets særlige oplevelsespunkter er tegnet ind på et kort.

”Det er en stor fordel at de der udarbejder atlas har kendskab til både landskabet og landskabskaraktermetoden”

Citat John Kjær Andersen
Teknisk Chef Langeland Kommune og deltager i Styregruppen

”Om landskabskaraktermetoden”

I fjerde afsnit gives en kort gennemgang af landskabskaraktermetoden trin for trin. Landskabskaraktermetoden er en systematisk måde til at kortlægge landskaber på, som giver kommunerne et grundigt udgangspunkt, en fælles forståelse og begrebsverden til at beskrive og værdisætte landskaber.

I afsnittet beskrives hvordan man med landskabskaraktermetoden kan kortlægge landskabet lag for lag: Hvad er naturgrundlaget, hvordan er det skabt? Hvordan bruges landskabet og hvordan har det været brugt, og hvilke spor har det sat? Hvordan spiller landskabets enkeltdele og naturgrundlaget sammen, og hvordan opleves landskabet rumligt og visuelt? Er det fx store åbne landskaber eller er de opdelt?

I afsnittet beskrives hvordan denne viden danner grundlag for at inddеле landskabet i karakterområder, og hvordan områdernes landskabskarakter kan beskrives og vurderes i forhold til:

- karakterstyrke, som er landskabskarakterens synlighed og samspillet mellem naturgrundlaget, de kulturhistoriske spor og den rumlige oplevelse
- tilstand, som er landskabskarakterens intakthed og de karaktergivendes enkeltdeles vedligeholdelsesmæssige tilstand og
- sårbarhed, som er en vurdering af, hvordan planlagte ændringer og generelle udviklingstendenser kan påvirke landskabskarakteren.

Yderligere beskrives det, hvordan der med metoden kan udarbejdes strategiske mål for landskabet og anbefalinger til, hvordan landskabet kan varetages i planlægningen.

På turene med inspirationsgruppen opnåedes en fælles forståelse af udsagn som: ”Det enkeltstående træ”, ”møblerer rummet” og ”understøtter landskabets visuelle oplevelsesmuligheder”. Der var enighed om, at det ville være rigtig ærgerligt, hvis træet ikke var der mere, fordi oplevelsen af landskabet ville være en anden.

Case Langeland - idékataloget

- et supplement til Landskabsatlasset

Formålet med et idékatalog

Idékataloget har været planlagt fra projektets start med henblik på at have et sted, hvor gode forslag kunne gemmes til evt. senere brug – også selv om de ikke kunne bruges direkte i atlas. Herved har det været nemt at sortere og holde fokus på, hvilke informationer der var brugbare i atlas, og hvilke der på et senere tidspunkt kunne foldes ud og beskrives nærmere. Gennem hele processen har idékataloget fungeret som en slags "gjemmekasse", hvor ideerne har været opbevaret indtil de til sidst blev konkretiseret i et færdigt idékatalog. Ideerne er opstået i skriveprocessen og i særlig grad som resultat af de afholdte workshops og temamøder.

På projektgruppe- og styregruppemøder har oversættelsen af landskabskarakterkortlægningen givet anledning til at reflektere over, hvordan man formidler og illustrerer sin viden bedst muligt. Fx har der i skriveprocessen været ideer til, hvordan man allerede i landskabskarakterkortlægningen kan sætte fokus på udfordringer, som de enkelte landskaber står over for. Disse refleksioner er blevet noteret undervejs, og oversat til konkrete ideer i det endelige idékatalog.

På den sidste workshop i forløbet blev inspirationsgruppen bedt om at formulere konkrete ideer til

aktiviteter og handlinger, som på sigt kan iværksættes og udvikles. Ideerne var bl.a. initieret af den fælles besigtigelse, som indledte dagen. Generelt er der på workshops og temagruppemøder arbejdet målrettet med at indhente konkrete ideer til formidling af Langeland Kommunes landskaber.

Idékataloget tager form

I slutningen af processen er "idékassen" blevet tømt og systematiseret i følgende hovedtemaer:

- Ideer til at skabe ejerskab til landskabet
- Ideer til at formidle landskabet
- Ideer til at opleve landskabet
- Ideer til at passe på landskabet
- Ideer til at udvikle og styrke landskabet

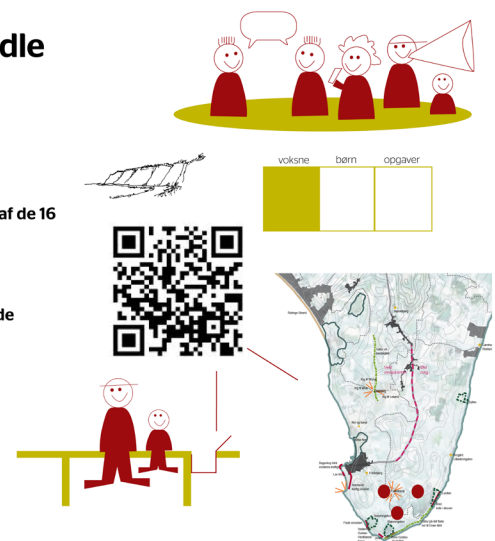
Nogle af idéerne vil blive sat i værk inden for nærmeste fremtid, andre vil blive udviklet over tid, og nogle idéer vil måske aldrig blive realiseret. Fælles for alle idéerne er dog, at Langeland Kommune kan vælge at realisere dem, evt. i et samarbejde mellem Langelands ildsjæle, grundejere eller borgere. Desuden kan flere idéer realiseres af private eller foreninger.

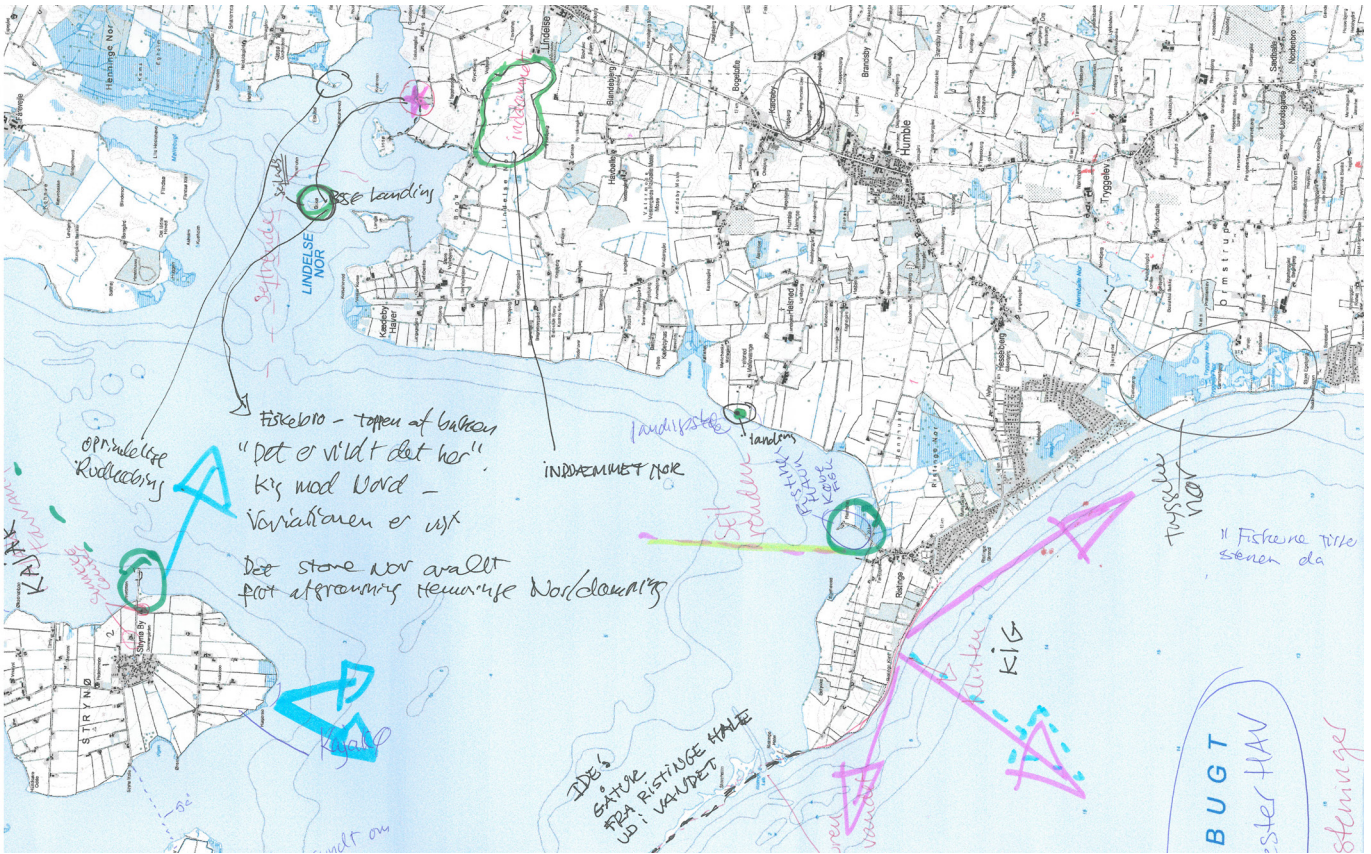
Selv om mange af idéerne er målrettet Langeland Kommune, vil de fleste ideer også kunne udvikles eller anvendes af andre kommuner, hvilket har været et vigtigt formål med kataloget.

Idéer til at formidle landskabet

- Familiens landskabsfolder
- Lav en lille turfolder til hvert af de 16 karakterområder
- Brug kommunens hjemmeside
- Landskabskoordinater
- Landskabsbænken

”Selv om inspirationsgruppen bestod af mennesker med forskellige ståsteder var holdningen, at det, der er godt for Langeland, er godt for os alle. Denne tilgang gav både arbejdsglæde, samhørighed og et fælles mål at arbejde hen imod”.

Citat Astrid Ejlersen
Biolog Langeland Kommune fra Projektgruppen

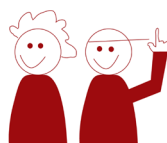
På kort over Langeland blev inspirationsgruppens viden og ideer noteret ned. Herefter blev de mange oplysninger sorteret og anvendt i henholdsvis atlas og idékatalog.

Idéer til at skabe ejerskab til landskabet

- Lav en formidlingsstrategi
- Inviter til workshops og idéudvikling
- Den skæve vinkel
- Skab netværk
- Udpeg landskabsambassadører
- Byt landskab med venskabskommunen

”det levende hegn, hvor gik det hen ? ”

Til venstre ses et udpluk af de mange ideer, som er beskrevet i idékataloget.

Case Langeland - erfaringerne

- værd at vide inden opstart

Et udviklingsprojekt

Landskabsatlas for Langeland Kommune har været et udviklingsprojekt. Der har været plads til, at afprøve flere muligheder for formidling undervejs. Der har også været plads til at drøfte, hvordan vi bruger eller oplever landskabet. Fx er begrebet "landskab" for ganske mange deltagere i processen blevet udvidet, bl.a. gennem landskabskaraktermetodens beskrivelser og ved at få lejlighed til at lytte til andres syn på eller oplevelser af landskabets værdier. De erfaringer, der særligt kan trækkes frem, er:

- Projektet involverede mange interessenter, hvilket betød mange holdninger til mål og opbygning af et landskabsatlas. Derfor var der behov både for stram styring og god planlægning. Tidsmæssigt var det en udfordring at skabe plads til justeringer på baggrund af de nye ideer, der nødvendigvis opstår i et udviklingsprojekt.
- Mange interessenter gav mange forventninger, så en klar forventningsafstemning og rollefordeling var vigtig gennem hele forløbet.
- Lokalt ejerskab betalte sig, og det var meget givende at inddrage borgerne i processen. Det var vigtigt at være bevidst om, at involvering tager tid både set i relation til at bruge borgerne ressourcer og i et projektperspektiv.
- I inddragelsesprocessen var det vigtigt at være åben over for alle synspunkter - det var mødeledernes rolle at trække det væsentlige og brugbare ud af processen, og vurdere, hvordan det bedst anvendtes.
- Beskrivelsen og konkretiseringen af de udfordringer, som kommunens landskaber står over for, kan afhænge af, hvordan de strategiske mål er formuleret i karakterkortlægningen, og hvordan kortlægningen indgår i den konkrete planlægning.
- Da Langelands landskaber generelt ikke er påvirket af store forandringer, omfattede analysen ingen "ændre"-områder. Der var derfor ingen drøftelser af, hvad denne type landskaber kunne være anvendt til.
- Med idékataloget var der mulighed for at opsamle samtlige ideer undervejs, og dermed fastholde fokus i selve landskabsatlasset.
- De fælles landskabsture gav fælles billeder, mulighed for at drøfte landskab i 1:1 og grundlag for gode diskussioner.
- Det var vigtigt med en løbende afprøvning af sproget i atlas for at nå den primære målgruppe.

"Med et atlas øges bevidstheden om landskabsværdierne lokalt. Og bevidstgørelsen er en vigtig forudsætning for at planlægningen kan ske på et kvalificeret grundlag"

**Citat Søren Rasmussen
Projektleder fra Naturstyrelsen**

- For at få ord, form og indhold drøftet og testet så tidligt i processen som muligt havde det været hensigtsmæssigt at få beskrevet konkrete landskabsområder i den første del processen.
- Projektets fokus på, at der skulle være tale om en reel oversættelse af faglige tekster blev understreget af tidlig inddragelse af en konsulent med formidling som speciale.
- Samarbejdet med inspirationsgruppen viste, at der var interesse for faglige beskrivelser af landskabet, som siden vil kunne bruges som grundlag for anden formidling, fx inden for turisme.
- Der var meget fokus på, at fotos og illustrationer skulle understøtte teksten. Derfor var det også nødvendigt at få taget enkelte supplerende billeder i slutningen af processen.

I Landskabsatlas for Langeland vises landskaberne gennem fotos og illustrationer. Årstid, vejr- og lysforhold har stor betydning for billedkvaliteten, og det kan være nødvendigt at tage billederne i flere omgange eller forny billeder undervejs.

Anbefalinger til landskabsatlas

- Tænk i, at et landskabsatlas er en skalerbar størrelse – det er kommunens behov og ressourcer, der afgør, om det er en stor publikation, et lille hæfte eller måske et digitalt hæfte, der skal være opfølgningen på landskabskarakterkortlægningen og som kan fremhæve de vigtigste pointer for en bredere eller en anden målgruppe.
- Gør det også fra starten klart, hvilket grundlag, der skal arbejdes med og hvilke planlægningsmæssige anbefalinger og strategier, der skal indgå? Afprøv det med spørgsmål som: Hvor skulle der placeres forskellige typer anlæg og natur, hvis det var nødvendigt?
- Læg vægt på at få beskrevet konkrete områder tidligt i processen, så ord, form og indhold kan drøftes og testes.
- Lav en fælles oversættelse af ord og begreber fra landskabskarakterkortlægningen og test på målgruppen om ordene er forståelige. Brug derefter de samme ord eller samme tone gennem hele publikationen.
- Inddrag en ”formidler” i processen – gerne så tidligt, at sprog, ord og begreber kan afprøves og afklares.
- Tænk tværfagligt – både når processen tilrettelægges, når indholdet struktureres og i forbindelse med borgerinddragelse.
- Gem de gode ideer, der opstår undervejs - der er mange af dem og de kan bruges i mange sammenhænge. Lav et idékatalog.
- Inddrag de lokale borgere – der opnås lokalt ejerskab, processen kan nedbryde eventuelle barrierer og produktet bliver bedre.
- Kvalificer indholdet i landskabskarakterkortlægningen ved at supplere den med de lokales kendskab til stederne- det gør indholdet mere nærværende for læserne.
- Brug gerne teksterne i Landskabsatlas for Langeland Kommune, det tilhørende Idékatalog og dette Apropos, hvis der er behov for inspiration. Billederne må ikke anvendes uden tilladelse fra fotografene, mens tekst og figurer fra atlas må anvendes med kildeangivelse til atlas.

Perspektiver til landskabskarakterkortlægningen

Input til metodeudviklingen

Hvis I skal i gang med en landskabskarakterkortlægning, er i gang eller lige har afsluttet en, kan det være værd at inddrage erfaringer fra arbejdet med Landskabsatlas for Langeland Kommune.

Inddragelse af de lokale borgere kan allerede i landskabskarakterkortlægningen give vigtige input til at beskrive landskaberne, og derved skabe forståelse for landskabets værdier. Dialogen kan give lokalt ejerskab til kortlægningens udpegninger af landskaber, det gælder både hvis de skal beskyttes, forbedres eller ændres gennem planlægningen eller være et vigtigt bidrag til sagsbehandlingen.

Det er vigtigt at tænke over, hvad udfordringerne er eller kan blive i de forskellige landskaber inden de besigtiges eller beskrives. Herved er det muligt at tænke alle udfordringerne ind, når der skal gives anbefalinger til planlægningen i landskabskarakterkortlægningen. Det er også med til at skærpe forståelsen for landskabsudviklingen for alle, der inddrages i arbejdet.

Anbefalingerne til at formidle landskabet mere bredt kan også inspirere den måde landskabskarakterkortlægningerne udformes. Færre gentagelser og flere billeder og illustrationer kan gøre en landskabskarakterkortlægning mere læsevenlig for et bredere publikum. Ligesom en ordforklaring kan styrke landskabskarakteranalyserne formidlingsmæssigt.

Suppler jeres landskabskarakterkortlægning med et Landskabsatlas, hvis det er muligt. Det giver en fælles forståelsesramme i dialogen om landskabet.

Tag politikerne og de lokale med på tur i landskabet. Både i de fine landskaber og i de landskaber som er robuste over for forandringer, men også til de områder, hvor landskabet er påvirket negativt fx af byggeri eller manglende naturpleje.

Inddrag tidligt i processen dem i din kommune, der kan have glæde af en landskabskarakterkortlægning, så det endelige produkt giver mest muligt nytte i deres hverdag. Tænk i, at den færdige landskabskarakterkortlægning skal være et opslagsværk for sagsbehandlerne.

Spørg brugerne, hvordan de vil få mest muligt ud af en landskabskarakterkortlægning – så strukturen er mest logisk for dem. Den tværfaglige indgangsvinkel tidligt i processen kan også give input til den del af processen, som omsætter vurderingen i landskabskarakterkortlægningen til landskabsretningslinjer i kommuneplanen.

**“Fortæl mig - og jeg glemmer
Vis mig - og jeg husker
Inddrag mig - og jeg forstår”**

Konfutse (Kinesisk filosof 551-479)

Citatet til venstre har spillet en vigtig rolle for tilrettelæggelsen af arbejdet med Landskabsatlas for Langeland.

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
www.nst.dk